

Vad kan vi vinna på att göra de sjuka jobben friska?

David Ljung

Vad kan vi vinna på att göra de sjuka jobben friska?

Arbetsmiljöns betydelse för individer och resultat i svensk och europeisk ekonomi

David Ljung

Tankeverksamheten inom Arbetarrörelsen i Göteborg

Om författaren

David Ljung är politiskt sakkunnig för de svenska socialdemokratiska ledamöterna (S&D) i EU-parlamentet. Tankeverksamheten har tidigare givit ut rapporterna *Nya tider – nya jobb. Utmaningar och utvecklingsmöjligheter i jobbpolitiken* (2012), *Är vi smarta nog för de nya jobben?* (2012), *Har vi råd att inte satsa mer på ökad jämställdhet?* (2013) och *Kina – risk eller räddning för jobben i Sverige och Europa?* (2013) av honom.

Författarna svarar själva för framlagda uppfattningar och slutsatser i Tankeverksamhetens skrifter.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se
redaktion@tankeverksamheten.se

ISBN 978-91-87077-33-3

Göteborg 2014

Vad kan vi vinna på att göra de sjuka jobben friska?

Arbetsmiljöns betydelse för individer och resultat i svensk och europeisk ekonomi

Inledning

Hur mår vi egentligen på jobbet? Frågan ställs numera inte så ofta som tidigare. Förr profilerade sig arbetsgivare med satsningar på trivsel och trygghet för personalen. Sådant är numera ganska ovanligt. I politiken var arbetsmiljöarbetet länge ett prioriterat område. Idag ses det av styrande majoriteter som en nedskärningspost. Dessa mönster finns i både Sverige och övriga Europa.

Flera faktorer i arbetsmiljön påverkar hur vi mår. På plus-sidan finns inflytande, respekt, samarbetsanda och en välanpassad fysisk arbets-situation. På minus-sidan finns maktlöshet, diskriminering, mobbing och fysiskt riskabla arbetsvillkor. Hur vi mår styr i sin tur hur vi presterar. Arbetsmiljön påverkar resultaten både på den enskilda arbetsplatsen och i samhället som helhet.

En sund och säker arbetsmiljö är något som varje individ har rätt till. Arbetsmiljön har dock inte bara stor betydelse för individen, utan också för samhällsekonomin. Arbetsmiljön och ekonomin är tätt sammanvävda. Arbetsmiljöarbetet handlar också om produktivitet, sunda statsfinanser och tillväxt.

Syftet med denna korta rapport är att lyfta det ekonomiska perspektivet på arbetsmiljöarbetet. Efter några år där intresset för detta arbete sjunkit är det viktigt att värdera hur insatserna på området ska tas vidare. Då bör även de ekonomiska faktorerna finnas med i bilden.

Vad är mest lönsamt – att öka eller minska investeringarna i arbetsmiljön? Är detta ett område för viktiga framtidssatsningar, eller är det ett område där tillräckligt mycket görs och där några reformer inte är nödvändiga? Vad kan vi vinna på att göra de sjuka jobben friska?

Tanken är inte att rapporten ska ge några definitiva svar, utan snarare att den ska kunna fungera som ett grundläggande diskussionsunderlag.

1. Arbetsmiljöekvationen

Hur bör man då – till att börja med – strukturera en diskussion på temat arbetsmiljö och ekonomi? Hur ser de centrala frågorna, faktorerna och sambanden ut?

Figur 1 på nästa sida är ett försök att på ett generellt plan beskriva den arbetsmiljöekvation som vi har att göra med.

För det första är det viktigt att göra klart för sig hur kopplingen arbetsmiljö – ekonomi fungerar. I denna ekvation är fem samband inkluderade, men det finns säkert flera. För det andra behöver man utifrån de sambanden avgöra hur mycket som ska satsas. För det tredje måste man också reda ut vem som ska ansvara för satsningarna. Vad bör göras i offentlig regi och vad bör läggas på arbetsgivarna?

Ekvationen är enkel, men borde ändå kunna fungera som en ram för det fortsatta resonemanget.

2. Hur påverkar arbetsmiljön ekonomin?

Grundfrågan i ekvationen är hur arbetsmiljön påverkar ekonomin. Frågan är högintressant. I en närmare analys ser man nämligen att arbetsmiljön inte är någon oväsentlig variabel ute i periferin, utan en nyckelfaktor i samhällsekonomin. Hanteringen av arbetsmiljöfrågan har stor betydelse för hur vi ska kunna klara flera centrala framtidsutmaningar.

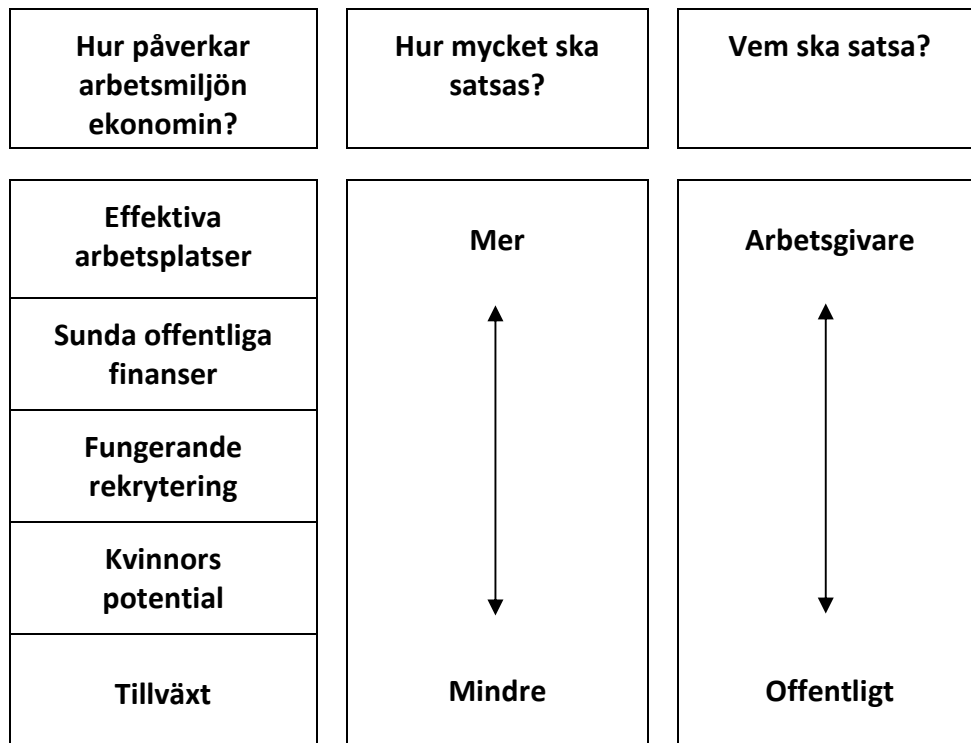
2.1 Effektiva arbetsplatser

En första utmaning handlar om att göra arbetsplatserna så effektiva att produktionen blir långsiktigt hållbar. Där är arbetsmiljön central.

För företagen är arbetsmiljön viktig för att i längden kunna upprätthålla konkurrenskraften. Att ha välmående och trygg personal är en avgörande konkurrensfaktor. Om arbetsmiljöarbetet missköts leder det som regel till allvarliga problem för företaget som helhet.

I offentlig sektor gäller en liknande logik. Om verksamheten ska fungera på längre sikt går det inte att låta skador, sjukfrånvaro och vantrivsel breda ut sig. Om personalen inte ges åtminstone skapliga arbetsvillkor nås förr eller senare en punkt där det bör ifrågasättas om verksamheten ska drivas vidare.

Figur 1. Arbetsmiljöekvationen

En studie från *International Social Security Association* av 300 företag i 15 länder ger en bild av hur arbetsmiljösatsningar inverkar på effektiviteten. De företag som investerar i förebyggande arbetsmiljöarbete får med sig positiva resultat i form av färre störningar, mer motiverad personal, höjd produktkvalitet och bättre företagsimage. Lönsamheten i investeringarna är god. I genomsnitt – på basis av erfarenheterna från företagen i studien – kan företag som investerar 1 kr i förebyggande arbetsmiljöarbete förvänta sig en avkastning på 2 kr och 20 öre (*International Social Security Association* 2011).

Även om studien rör privata företag bör slutsatserna åtminstone i viss utsträckning vara giltiga för offentlig sektor. För företag som vill vara konkurrenskraftiga och offentliga aktörer som vill ge valuta för skattepengarna förefaller det vara en god idé att prioritera arbetsmiljöarbetet.

2.2 Sunda offentliga finanser

En andra utmaning handlar om att upprätthålla långsiktig stabilitet i de offentliga finanserna. Där finns två viktiga kopplingar till statusen på arbetsmiljöarbetet.

Den första är klassisk. Sjuktalet är en av de variabler som de offentliga finanserna i de flesta länder är mest känsliga för. Att människor är

skadade eller sjuka ger minskade skatteintäkter, större sjukvårds- och rehabiliteringsutgifter samt högre kostnader för olika typer av sjukersättningar. Om det med hjälp av ett starkt arbetsmiljöarbete går att hålla de arbetsplatsrelaterade sjuktalen nere är det därför mycket värdefullt. Om ett undermåligt arbetsmiljöarbete i stället driver upp de arbetsplatsrelaterade sjuktalen kan det snabbt skapa betydande bekymmer i de offentliga budgetarna (för en detaljerad analys av arbets-skadornas effekter på den offentliga sektorns finanser, se Arbetsmiljöverket 2010, 12-21).

Den andra kopplingen är på sätt och vis ny. Den rör den demografiska utvecklingen. Befolkningen i Europa blir nu snabbt allt äldre. Från att år 2010 ha bestått av 88 miljoner beräknas gruppen 65 år och äldre till år 2060 öka till 153 miljoner. Som en konsekvens av detta fördubblas äldreförsörjningskvoten. Antalet förvärvsarbetande blir klart färre i förhållande till den äldre delen av befolkningen. I nuläget går det fyra personer i arbetsför ålder på varje person över 65 år. År 2060 kommer det endast att gå två personer i arbetsför ålder på varje 65-plusare (*European Commission 2012a, 27*).

För att detta inte ska urholka de offentliga finanserna krävs att fler orkar jobba till ordinarie pensionsålder och att fler även orkar jobba längre än så. Det kräver i sin tur bättre arbetsmiljöer.

Ett stort problem idag är att relativt få i till exempel verkstads- och omsorgsyren klarar att arbeta fram till 65 år. Många blir utslitna i för-tid. En genomsnittlig EU-medborgare lämnar arbetsmarknaden vid 61,5 års ålder (*Eurostat 2014-02-22, Average exit age from the labour force - annual data, 2010*). Det är en låg siffra.

Ett annat problem är att många arbetsplatser inte är anpassade till 60-75-åringars förutsättningar. I den åldern har de flesta sänkt fysisk kapacitet, men samtidigt stora tillgångar i form av exempelvis breda erfarenheter och ett skarpt strategiskt tänkande. Vissa justeringar i arbetssituationen kan ofta behövas, men om de görs är det inga problem att jobba långt upp i åren (Ilmarinen 2012).

När det gäller båda dessa problem skulle offensiva arbetsmiljö-investeringar kunna göra stor skillnad. Säg till exempel att man i en hemtjänstverksamhet erbjuder anställda som närmar sig 60 att helt eller delvis gå in i handledar-, mentors- eller verksamhetsutvecklings-roller. Då skulle kunskaper och erfarenheter komma till nytta i organisationen samtidigt som de aktuella individerna får en reell chans att jobba till 65 eller längre. Troligen skulle detta bli en vinstaffär för samtliga inblandade.

Sammantaget är alltså stabiliteten i de offentliga finanserna beroende av en positiv utveckling på arbetsmiljöområdet.

2.3 Fungerande rekrytering

Den tredje utmaningen handlar om att säkra personalförsörjningen till offentlig sektor. Där har arbetsmiljön stor betydelse.

Många offentliga arbetsgivare i Europa har idag rekryteringsproblem på grund av att arbetsmiljöerna inte framstår som tillräckligt attraktiva. I flera länder har exempelvis skolan, vården eller omsorgen ett så pass dåligt rykte att många – inte minst unga – avstår från att söka sig dit. Låga löner stöter i och för sig bort, men i första hand är det nog dåliga arbetsmiljöer som får många att välja en annan bana. Sverige hör åtminstone delvis till de länderna. Det är inte bara den direkta rekryteringen haltar. En färsk rapport om läget i den svenska äldreomsorgen visar till exempel att de som redan finns på dessa arbetsplatser funderar på att söka sig därifrån. Drygt en femtedel av Kommunals medlemmar i denna sektor vill inte arbeta kvar om tre år (Kommunal 2013). Om dessa problem skulle förvärras skulle det skapa riktigt stora svårigheter i de offentliga budgetarna och i samhällsekonomin som helhet.

Den demografiska utvecklingen är inte särskilt hjälpsam i detta avseende. Snarare kommer den att bidra till att göra problemen mer akuta. Under de närmaste 10-15 åren väntar – inte minst i Sverige – en stor pensioneringsvåg. Rekryteringsbehoven kommer att öka. Bristsituationer kommer att uppstå på flera områden. Arbetsgivarna kommer att behöva kämpa allt hårdare om den arbetskraft som finns. Om de offentliga arbetsgivarna i det scenariot inte förmår skapa mer attraktiva arbetsplatser kommer det att bli mycket krångligt att över huvud taget få den offentliga sektorn att gå ihop.

Vården är en konkret illustration. Inom EU väntas det fram till år 2020 uppstå en brist på 2 miljoner anställda på detta område. Tillgången på läkare riskerar att bli knapp. År 2009 var ca 30 procent av alla läkare i EU över 55 år. År 2020 beräknas fler än 60 000 (3,2 procent) av de europeiska läkarna gå i pension varje år. Enligt prognoserna kommer utvecklingen – om inget görs – att ge ett underskott i förhållande till efterfrågan på 230 000 läkare till år 2020. Ändå talar det mesta för att de största bristproblemen uppstår i de personalgrupper som har gymnasieutbildningar som bas – till exempel undersköterskor. Även specifikt för svensk del finns en bristproblematik. För läkare kalkyleras det bland de tre storstadsregionerna med brist till år 2020 i såväl Stockholm som Skåne. När det gäller den gymnasieutbildade vårdpersonalen väntas brist i alla tre storstadsregioner (*European Commission* 2012b, 3ff.; SCB 2012, 43ff.; Västra Götalandsregionen 2011). I dagsläget försöker många offentliga arbetsgivare på området lösa rekryteringsproblem med hjälp av svindyra stafettläkar-system och kostsam inhyrning av tillfällig personal via bemanningsföretag. Att den typen av lösningar skulle vara hållbara i längden är svårt att se. I stället pekar det mesta på att arbetsgivarna på det funda-

mentala planet måste se till att göra sina arbetsplatser så attraktiva att fler faktiskt söker sig dit.

Rekryteringen kommer självfallet att bli en utmaning även utanför den offentliga sektorn, men det är nog i första hand på den offentliga sidan som detta kommer att bli ett strukturellt problem.

2.4 Kvinnors potential

Den fjärde utmaningen handlar om att förbättra kvinnors hälsa och möjligheter att jobba mer. Detta är en ekonomisk vinstaffär som fått alltför lite uppmärksamhet och där mycket hänger på arbetsmiljön.

Män drabbas oftare än kvinnor av olyckor på arbetsplatsen. Detta är ett mönster som funnits under lång tid och som delvis har att göra med att män i större utsträckning finns i yrken med höga olyckstal. Utöver det drabbas dock kvinnor ofta hårdare än män av dåliga arbetsmiljöer. Detta är en problematik som hittills hamnat i skymundan och som det finns all anledning att sätta fokus på. Det handlar mycket om arbetsjukdomar genererade av belastningsproblem och stress (*European Agency for Safety and Health at Work 2013, 212ff*). För EU som helhet visar statistik baserad på egna bedömningar att kvinnor mår sämre än män i arbetslivet (*Eurofound 2013, 67f*). I Sverige är arbetssjukdomarna klart vanligare bland kvinnor än män. En stor del har med organisatoriska och psykosociala faktorer att göra (*Arbetsmiljöverket 2013a och 2013b*). Bland TCO-medlemmarna återspeglas detta i att kvinnorna upplever en högre arbetsrelaterad psykisk stress än sina manliga kollegor (*TCO 2013*).

Mycket talar för att tydligt riktade investeringar i kvinnors arbetsmiljöer – utifrån de problem som särskilt kvinnor brottas med – skulle kunna ge god avkastning. Att minska de löpande sjuktalen vore värdefullt. Samtidigt skulle de viktigaste vinsterna nog kunna kamas hem på att fler kvinnor ges möjlighet att göra ett större antal arbetstimmar – till exempel genom att gå från del- till heltid – och att jobba till åtminstone 65 år. Detta vore generellt bra för tillväxten i ekonomin och särskilt bra för att kunna parera den demografiska utvecklingen. Att många kvinnor avstår från heltid på grund av en undermålig arbetssituation eller redan i 60-årsåldern tvingas lämna en bristfällig arbetsmiljö är idag ett stort samhällsekonomiskt minus.

2.5 Tillväxt

Den femte utmaningen handlar om att på det övergripande planet få fart på tillväxten i den europeiska ekonomin. I det perspektivet är arbetsmiljön en viktig variabel.

Efter en lång ekonomisk kris – inklusive dubbla omgångar av recession – står EU för tillfället på nolltillväxt. Prognoserna pekar åt det positiva hållet, men att de faktiskt kommer att realiseras är inte helt självklart. I den situationen är det vettigt att vända på varje sten för att identifiera de verktyg som kan driva igång en dynamisk och långsiktigt hållbar tillväxt. Att arbetsmiljöinvesteringar – via effektivare arbetsplatser, sundare offentliga finanser, smidigare rekrytering och en bättre använd kvinnlig potential – i det sammanhanget kan bidra med en hel del bör definitivt tas med i beräkningen. I jämförelse kan detta till och med vara ett område där investerade pengar ger bäst utdelning.

3. Hur mycket ska satsas på arbetsmiljöarbetet?

Nästa fråga i arbetsmiljöekvationen blir hur mycket som ska satsas på arbetsmiljöarbetet. Vilka investeringar är rimliga att göra – exempelvis utifrån sambanden mellan arbetsmiljö och ekonomi?

Detta är ingen helt lätt fråga att besvara. I slutändan behöver de skarpa besluten fattas på basis av specifika operationella analyser och subjektiva politiska värderingar. Samtidigt är det dock möjligt att titta närmare på de generella förutsättningar som besluten måste byggas på. Det går åtminstone att identifiera utgångskoordinaterna.

3.1 Detta har hänt

En bra första referenspunkt är de satsningar som görs i dagsläget och som har gjorts på senare tid.

Om man ser till Europa som helhet har det offentliga arbetsmiljöarbetet under krisåren hamnat lågt i prioriteringsordningen. På EU-nivå har delar av arbetsmiljöagendan lagts på is. Färdiga förslag har placerats i malpåse. Trots att den förra arbetsmiljöstrategin löpte ut 2012 har någon ny ännu strategi ännu inte kommit på plats. På nationell nivå har flera länder valt att sänka ambitionsnivån och minska de aktuella budgetarna. Sverige hör i hög grad till den kategorin. Den nuvarande regeringen har sedan den tog över 2006 sett till att lägga ner Arbetslivsinstitutet, banta Arbetsmiljöverket och skära i resurserna till företagshälsovården.

Bland styrande majoriteter förefaller det också finnas en vilja att hålla liv i denna trend. I det delvis okontroversiella regelförenklingsinitiativet REFIT lade EU-kommissionen i höstas in en plan för att backa ett par steg i arbetsmiljöarbetet. Kommissjonen talar om generella undantag från arbetsmiljöreglerna för små och medelstora företag med upp till 250 anställda. Där finns mer än 9/10 av alla arbetare. Kommissjonen talar också om att definitivt skrota centrala arbetsmiljö-

förslag och om att hindra EU-länderna från att ge arbetstagare bättre skydd än vad EU-reglerna kräver. Det återstår att se hur mycket av denna agenda som faktiskt kommer att realiseras. Den allmänna inriktningen är dock tydlig (*European Commission 2013a /2013b*).

Hur arbetsmiljöarbetet har utvecklats i realiteten på enskilda arbetsplatser – alltså delvis bortom politiska val och prioriteringar – är svårt att veta. Det finns egentligen ingen tydlig statistik att hänvisa till. Förespråkarna av bantade offentliga insatser argumenterar ofta för att ansvaret i stället ska tas över av arbetsgivarna. Om så faktiskt har skett är oklart.

3.2 Arbetsmiljöläget

En andra referenspunkt är det reella arbetsmiljöläget. Hur ser arbetsmiljöerna ut på arbetsplatser runtom i Europa? Vartåt är utvecklingen på väg?

I det längre perspektivet råder det ingen tvekan om att utvecklingen varit positiv. Arbetsmiljöerna är idag bättre än de var för två eller tre decennier sedan. Olyckstalen har sjunkit över i princip hela Europa (*Eurostat 2014-02-25, Number of accidents at work by economic activity, severity and sex*). Även i övrigt förefaller vissa arbetsrelaterade problem ha minskat. Mellan åren 2000 och 2010 krympte den andel arbetare i EU som upplever att deras hälsa och säkerhet riskeras på grund av arbetet från 31 till 24 procent (*Eurofound 2012, 60; European Commission 2013c, 39-47*).

Samtidigt ska situationen inte beskrivas i alltför ljusa färger. För det första har vi i Europa alltså inte kommit längre än att hela 24 procent av arbetarna känner att de riskerar sin hälsa och säkerhet. Med en sådan siffra är det svårt att ge arbetsmiljöarbetet godkänt. För det andra har signalerna under de allra senaste åren varit bekymmersamma på flera håll.

Ser man till hela EU tycks olyckorna visserligen vara på väg ner, men när det gäller de arbetsrelaterade sjukdomarna finns det inga tendenser till någon minskning. Snarare syns en viss ökning av de stressrelaterade sjukdomstillstånden (*European Commission 2013c, 48f*). Detta kan ha med den ekonomiska krisen att göra, men det är samtidigt inte rimligt att utgå från att det skulle vara hela förklaringen. I debatten talas det ofta om att arbetslivet generellt sett har blivit hårdare och att det är detta som nu slår igenom. Det kan nog ligga en del i en sådan observation.

Ser man till den svenska utvecklingen är bilden klart mer oroväckande än för EU som helhet. Sverige utmärker sig som ett av de länder där pilarna tydligt pekar åt fel håll. Relativt sett är de svenska arbetsmiljöerna fortfarande bra, men om utvecklingen tillåts fortsätta är Sverige snart inte längre något föregångsland i detta avseende.

Den officiella svenska statistiken talar ett tydligt språk. Åren 2010-2012 ökade både de anmälda arbetssjukdomarna och de anmälda arbetsolyckorna med sjukfrånvaro. Fram till 2010 var kurvorna positiva, men sedan dess har det dragit iväg åt fel håll (Arbetsmiljöverket 2013b, 10).

I sammanhanget är det intressant att notera att svenska arbetstagar jämförelsevis inte är särskilt bekväma i sin arbetsituation. I den ovan refererade europeiska undersökningen upplevde omkring 40 procent av de svenska arbetarna år 2010 att de riskerar sin hälsa och säkerhet på arbetsplatsen. Det är ett resultat över EU-snittet som väcker vissa frågetecken.

3.3 Avvägning

Utan att gå alltför långt in på rent politiska värderingar kan det vara rimligt att formulera två centrala frågor kring hur mycket som framöver ska satsas på arbetsmiljöarbetet:

- För Europa: Är det klokt att sänka ambitionerna i det offentliga arbetsmiljöarbetet i ett läge där många arbetstagar alltjämt känner osäkerhet och utvecklingen för de arbetsrelaterade sjukdomarna inte går åt rätt håll?
- För Sverige: Kan det vara så att de neddragningar som gjorts faktiskt har bidragit till de försämringar som statistiken talar om?

4. Vem ska ansvara för arbetsmiljöarbetet?

Den sista frågan i arbetsmiljöekvationen gäller hur ansvaret för arbetsmiljöarbetet ska fördelas. Utifrån de nivåer på satsningarna som på något sätt slagits fast – vem ska operationellt och finansiellt se till att arbetsmiljöinsatserna levereras?

I den aktuella debatten om ansvarsfördelningen står ofta två läger mot varandra: de som vill ha starka offentliga insatser och de som anser att den offentliga verksamheten kan skäras ner för att i stället tas över av arbetsgivarna.

I viss mån går det att beskriva detta som en ren fråga om fördelning av ansvar mellan olika aktörer. Det resonemanget kan dock inte drivas för långt. Alla kan inte göra vad som helst. Det finns vissa saker som kan skötas i offentlig regi, men som arbetsgivare inte kan eller bör ta ansvar för.

Ett område där det offentliga måste ha ett huvudansvar är arbetsmiljöinspektionerna. Att driva en stark, objektiv och trovärdig inspektionsapparat i något annat än offentlig regi är knappast rimligt. En offentlig inspektion kan självfallet samarbeta med privata aktörer, men att det offentliga skulle lägga över huvudansvaret på någon annan förefaller varken önskvärt eller genomförbart.

Ett annat område där det offentliga åtminstone i viss utsträckning behöver vara involverat är arbetsmiljöforskningen. Även om det naturligtvis finns privata aktörer på det området är det inte realistiskt att förvänta sig att en någorlunda omfattande forskning uteslutande kan finansieras på privat väg. Med offentliga medel ute ur bilden blir forskningsprogrammen för små.

På EU-nivå och på nationell nivå i flera EU-länder pågår diskussioner om det offentliga roll. Särskilt viktig och intressant är denna diskussion i Sverige. Det svenska arbetsmiljöarbetet befinner sig nämligen i något av ett *borderline*-tillstånd. Under några år nu kan arbetet anses ha rört sig kring gränsen för vad som är att betrakta som hållbara offentliga insatser.

När det gäller arbetsmiljöinspektionerna är den etablerade ILO-normen att det i utvecklade industriländer bör finnas minst en inspektör per 10 000 arbetstagare (ILO 2006). Sverige ligger nu efter rejäla bantningar under normen med endast 0,6 inspektörer per 10 000 arbetare. I jämförelse landar Norge och Danmark på 1,85 respektive 1,78 (Arbetarskydd 2013-11-27; LO 2013). Med de koordinaterna måste det ifrågasättas om den svenska inspektionsverksamheten ska vara så begränsad. Är inspektionen tillräckligt solid? Är det försvarbart att Sverige bryter mot ILO-normen?

När det gäller arbetsmiljöforskningen är frågan om den efter nedläggningen av Arbetslivsinstitutet är så heltäckande och samordnad som den borde vara. Är nivån på de offentliga insatserna godtagbar?

Sammantaget är det alltså fullt möjligt att välja en väg där det offentliga tar en mindre och arbetsgivarna en större roll, men det finns också en gräns för hur långt det offentliga rimligen kan dra sig tillbaka.

Summering

Det finns en hel del att vinna på att göra de sjuka jobben friska. Arbetsmiljöarbete är självfallet förknippat med kostnader, men särskilt på lite längre sikt blir välriktade arbetsmiljöinsatser ofta mycket lönsamma. Det gäller för den enskilde arbetsgivaren och för samhället som helhet.

Arbetsmiljöarbetet i Europa står nu vid ett vägskäl. Efter några år av neddragningar på flera håll är det viktigt att reda ut om fortsatta bantningar är rätt väg att gå eller om det i stället är dags att rusta upp detta arbete för att kunna möta viktiga framtidsutmaningar. I den tanke-

processen behöver även det ekonomiska perspektivet tas med i beräkningen. Arbetsmiljöarbetet är inte en ren kostnadspost, utan ett dynamiskt område där kloka satsningar kan ge god utdelning.

o o o

Referenser

- Arbetarskydd 2013-11-27: "Regeringen anmäls till ILO: För få inspektörer", www.arbetarskydd.se.
- Arbetsmiljöverket 2010: "Samhällsekonomiska kostnader för arbetsmiljöproblem. Kunskapsöversikt", www.amv.se.
- Arbetsmiljöverket 2013a: "Under luppen – genusperspektiv på arbetsmiljö och arbetsorganisation. Kunskapssammanställning", www.amv.se.
- Arbetsmiljöverket 2013b: "Arbetssskador 2012", www.amv.se.
- Eurofound 2012: "Fifth European Working Conditions Survey", www.eurofound.europa.eu.
- Eurofound 2013: "Women, men and working conditions in Europe", www.eurofound.europa.eu.
- European Agency for Safety and Health at Work 2013: "New risks and trends in the safety and health of women at work. European Risk Observatory. Literature review", www.osha.europa.eu.
- European Commission 2012a: "The 2012 Ageing Report. Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010-2060)", www.ec.europa.eu.
- European Commission 2012b: "Commission Staff Working Document on an Action Plan for the EU Health Workforce", www.ec.europa.eu.
- European Commission 2013a: "Regulatory Fitness and Performance (REFIT): Results and Next Steps", www.ec.europa.eu.
- European Commission 2013b: "Regulatory Fitness and Performance (REFIT): Results and Next Steps. Annex", www.ec.europa.eu.
- European Commission (DG Employment, Social Affairs and Inclusion) 2013c: "Evaluation of the European strategy on safety and health at work 2007-2012", www.ec.europa.eu.
- Eurostat, www.ec.europa.eu/eurostat.
- Ilmarinen, Juhani 2012: "Promoting active ageing in the workplace", European Agency for Safety and Health at Work, www.osha.europa.eu.
- ILO 2006: "Strategies and practice for labour inspection", Governing Body, 297th Session, Geneva November 2006, www.ilo.org.

- International Social Security Association 2011: "The return on prevention: Calculating the costs and benefits of investments in occupational safety and health in companies. Summary of results", www.issa.int.
- Kommunal 2013: "Stress och låg bemanning i äldreomsorgen – Kommunals medlemmar 2012", www.kommunal.se.
- LO 2013: "LOs kommentarer samt övriga synpunkter avseende tillämpningen av ILO-konvention 81", www.lo.se.
- SCB 2012: "Trender och Prognoser 2011: befolkningen, utbildningen, arbetsmarknaden med sikte på år 2030", www.scb.se.
- TCO 2013: "TCO granskar: Stressbarometer 2013", www.tco.se.
- Västra Götalandsregionen 2011: "Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Västra Götaland med sikte på 2020. Huvudrapport", Tillväxt och utveckling, rapport 2011:4, www.kompetensplattformvg.se.

Utgivna rapporter

- ▶ Anders Nilsson & Örjan Nyström, *Ny strategi för jämlikhet* (sept. 2011)
- ▶ Anna Johansson, *Obligatorisk valfrihet? – Nej tack!* (okt. 2011)
- ▶ Gösta Esping-Andersen, *Att investera i barn och utjämna livschanser* (nov. 2011)
- ▶ Sofia Jonsson, *Trafficking i Europa* (jan. 2012)
- ▶ Erik Bengtsson, *Varför är fackföreningsrörelsen så svag i USA?* (jan. 2012)
- ▶ Johan Lönnroth, *Fragment av en hegeliansk historieskrivning över nationalekonomin från svensk horisont* (febr. 2012)
- ▶ Roland Kadefors, *Jobba till 75? Om ålder, arbete och pensionering* (mars 2012)
- ▶ Anders Nilsson & Örjan Nyström, *Ungdomsarbetslöshet i Sverige och Leerwerkpflicht i Nederländerna* (april 2012)
- ▶ Anna-Lena Lodenius & Mats Wingborg, *Arbetarrörelsen och hotet från högerpopulisterna* (april 2012)
- ▶ Erik Bengtsson, Jack Rolka och Fredrik Stähle, *Arbetsmiljörapport* (maj 2012)
- ▶ David Ljung, *Nya tider – nya jobb. Utmaningar och utvecklingsvägar i jobbpolitiken* (juni 2012)
- ▶ Kerstin Littke, *Förutsättningar för framtidens livslånga lärande i Sverige* (juni 2012)
- ▶ Anders Nilsson, *Underbara dagar framför oss. Om sociala investeringsstrategier med barnperspektiv* (Storstadsrapport för Almedalen på uppdrag av Arbetarekommunerna i Stockholm, Göteborg och Malmö, juli 2012)
- ▶ Christer Thörnqvist & Charles Woolfson, *Upphandlingar och nerköp. Om lagstadgad social dumpning i byggbranschen* (sept. 2012)
- ▶ Anna Johansson & Johan Büser, *Ett förslag till socialdemokratisk handlingslinje mot riskkapitalister i välfärden* (okt. 2012)
- ▶ David Ljung, *Är vi smarta nog för de nya jobben?* (nov. 2012)
- ▶ Anders Nilsson & Örjan Nyström, *Dags att skrota "Full sysselsättning"?* (nov. 2012)
- ▶ Anders Nilsson, *Nystartzoner – möjligheter, hot eller retoriskt slag i luften?* (nov 2012)
- ▶ Delvin Arsan, Tor Gustafsson och Stig-Björn Ljunggren, *Gläntan i skogen – om socialdemokratins utmaningar i en ny tid* (dec. 2012)

- ▶ Erik Bengtsson, Sören Mannheimer, Anders Nilsson & Örjan Nyström, *Att skifta överskottet i bytesbalansen till inhemska investeringar* (jan 2013)
- ▶ Ingvar Johansson, *Välfärdskapitalism med jämlikhetsnorm* (febr. 2013)
- ▶ Gösta Esping-Andersen, *Jämlikhet med en lycklig bourgeoisie. Den socialdemokratiska vägen till jämlikhet* (mars 2013)
- ▶ David Ljung, *Har vi råd att inte satsa mer på ökad jämställdhet?* (mars 2013)
- ▶ Lars Ag, Bo Elmgren, Helmuth Föll, Sune Gidgård & Stig Lahti, *Arbetsförsäkring åt alla!* (april 2013)
- ▶ Paul S. Adler, *Det dynamiska förhållandet mellan kodifierad och icke-kodifierad kunskap* (april 2013)
- ▶ Anders Nilsson, *Att förstå världen* (juli 2013)
- ▶ Sandrine Bony m.fl., *Koldioxid och klimat: perspektiv på en vetenskaplig bedömning* (aug. 2013)
- ▶ Erik Bengtsson, Jack Rolka & Fredrik Stähle, *Organisera eller rekrytera? En rapport om facklig förnyelse* (sept. 2013)
- ▶ David Ljung, *Kina – risk eller räddning för jobben i Sverige och Europa?* (nov. 2013)
- ▶ Anna Johansson m.fl., *Tre texter om skolan* (dec. 2013)
- ▶ Sheri Berman, *Socialdemokratin och skapelsen av allmänintresset* (jan. 2014)

Rapporterna finns att ladda ner kostnadsfritt i pdf-format från: www.tankeverksamheten.se. Skicka din e-postadress till redaktion@tankeverksamheten.se får du utan kostnad kommande rapporter i din e-postlåda

- ▶ TANKEVERKSAMHETEN/ABF HAR ÄVEN GIVIT UT BOKEN *Jämlikhetsnormen* av Anders Nilsson och Örjan Nyström (sept. 2012)

"Ideologisk vitaminspruta" Peeter-Jaan Kask

"Måsteläsning för alla som på något sätt är intresserade av politiska idéer och konkreta reformer för framtiden" Marika Lindgren Åsbrink

Cirka pris 249 kr. Finns att beställa från bl.a. AdLibris och Bokus på nätet. Organisationer inom arbetarrörelsen och folkbildningen erbjuds rabattpris om 169 kr vid beställning av minst fem exemplar direkt från Tankeverksamheten. Gratis studiehandledning finns på hemsidan.

Arbetsmiljöarbetet i Europa står vid ett vägska. Efter några år av neddragningar är det dags att rusta upp för att kunna möta viktiga framtidsutmaningar. Det är inte en ren kostnadspost, utan ett dynamiskt område där kloka satsningar kan ge god utdelning. Det skriver David Ljung, politisk sakkunnig för socialdemokraterna i EU-parlamentet.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se
redaktion@tankeverksamheten.se

ISBN 978-91-87077-33-3